MUZEUL OPEREI ROMÂNE

George IONAȘCU

În cadrul prodigioasei înfloriri a vieții culturale din țara noastră, prezența unei instituții speciale de educație și propagandă muzicală s-a impus ca o necesitate a epocii. Nu se putea concepe, deci, ca arta de operă — ilustră ambasadoare a geniului muzical și creator al poporului român pe toate meridianele lumii, timp de peste un secol — să fie cunoscută generațiilor de astăzi și celor viitoare mai puțin decît evoluția altor ramuri ale activității sociale oglindite în numeroase muzee, case memoriale și expoziții în diferite localități.

Indiscutabilele realități ale celor două secole de artă de operă de pe teritoriul României, în care se încadrează și cei 150 de ani de creație originală a genului, au fost reprezentate cu toată rezonanța cuvenită, iar arta lirică majoră a fost apreciată ca una dintre componentele de seamă ale culturii românești.

Cu toate greutățile pe care le incumbă constituirea unor colecții muzeale ample, datorită pasiunii și perseverenței noastre, începînd din anul 1958, în decurs de șase ani, am obținut din donații și din achiziții personale de la deținători particulari, un număr de peste zece mii de exponate distincte ce au aparținut unor personalități ale artei lirico-dramatice românești — interpreți și compozitori — dintre anii 1835—1940.

Opera Română din București

https://biblioteca-digitala.ro

Aspect din Muzeul Operei Române

Paralel cu o riguroasă cercetare asupra activității artiștilor, ne-au atras atenția documentele referitoare la primele apariții ale teatrului liric în România.

În acest context, s-au identificat acte autentice, nevalorificate în sensul de a fi comunicate marelui public, ce ne atestă tradiția acestei arte în țara noastră — importată, asimilată și devenită națională astfel ca în toate țările europene și perpetuată cu demnitate pînă astăzi; *formă de cultură superioară cu care ne putem mîndri, în configurații echivalente, prin „timpuri lirice" și în toate „spațiile lirice" ale lumii.*

Această istorie glorioasă s-a străduit să o pună în valoare tematica „Muzeului Operei Române", mai cu seamă că o „Istorie a artei de operă din România" nu a apărut încă.

De aceea, nu se putea trece cu vederea peste anul 1761 — și anii următori — cînd s-au dat primele reprezentații de operă la Timișoara, Sibiu, Brașov, Cluj și în alte orașe transilvănene. De asemenea, nu se cuvenea să ignorăm prezența și activitatea scenică la București (1772), la Iași și în mai multe orașe din Moldova (1814) a acelor Companii de operă din Italia și Germania ce propagau noul gen teatral în toată Europa.

La fel, nu puteau lipsi — ca exponate — o seamă de acte ale „Societății Filarmonice" (București, 1833) ce ilustrează acțiuni de inițiere a Operei Naționale și a „Școlii de muzică vocală și instrumentală, de dans și declamațiune"; ale „Conservatorului filarmonic-dramatic" din Iași (1836) ce-și susținea programul prin aceleași deziderate; ale „Societății românești cîntătoare și teatrală" din Transilvania (1845); Decretul de fondare a „Conservatoarelor de muzică și artă dramatică" din București și Iași (1864), și, mai cu seamă, prezentarea primului act de întemeiere legală a Operei Române din București, încadrată ca o „Secțiune specială" a Teatrului Național prin „Legea și Regulamentul Teatrelor Naționale" (1877) ce i-au asigurat permanența, sub forme diverse de organizare, pînă în zilele noastre.

De la acest document, cel mai important din cronica artei de operă și a dezvoltării culturii muzicale românești, căruia — pînă la semnalarea noastră — nu i s-a dat atenția cuvenită, începe istoria Operei Române din București.

Din epoca de început, Muzeul etalează — pe panouri și în vitrine — acte originale și fotocopii ce reprezintă: primii compozitori ale căror opere s-au cîntat la București; întîia reprezentație lirică în limba română cu vodevilul „Triumful amorului" de Ioan Andrei Wachmann, susținută de elevii Societă-

https://biblioteca-digitala.ro

Dan I. Bâjenaru, *Întemeietorii Operei Române* (1877 — 1885) — tablou în ulei

ții Filarmonice în anul 1835; primele spectacole cu opere de compozitori români: „Braconierii" de I.A. Wachmann (1834), „Tobern" de Iosif Hefner (Iași, 1835), precum și operele „Norma" de Bellini și „Piratul" de Rossini, interpretate în limba română tot de elevii Filarmonicii (1835).

Marii cărturari, în frunte cu Ion Heliade Rădulescu la București și Vasile Alecsandri la Iași, iluștri luptători pentru cultura teatrală și muzicală națională, alături de primii critici muzicali, Nicolae Filimon și Teodor T. Burada, completează pe panouri, vitrina verticală de întemeiere a Teatrelor Naționale: Iași 1846, București 1852. Repertoriul ambelor teatre, se remarcă, așa cum a fost, mai mult prin reprezentații lirice: vodeviluri și operete de compozitori români; opere cîntate de artiștii din Companiile italiene sau germane.

Secțiunea I continuă cu panoul Conservatoarelor. În vitrina orizontală atașată se remarcă: fotografia compozitorului înaintaș Ciprian Porumbescu, afișele de premiere de la Brașov și Lugoj ale operetei sale „Crai nou" (1882 și 1891) și un afiș pe mătase — piesă unică — al concertului din 2 martie 1877 de la Teatrul cel Mare (Teatrul Național) cu participarea mai multor artiști instrumentiști, manifestație demonstrativă tocmai în luna în care se discuta în parlament Legea Teatrelor Naționale.

Panoul și vitrina dedicate întemeietorului Operei Române, compozitorul, dirijorul și profesorul *George Stephănescu* (1843—1925), prezintă fotografii din tinerețe și ultimii ani ai vieții, înrămate în lauri unei cununi de bronz, diverse acte și manuscrise în fotocopii, portretul sopranei Adeline Patti (Traviata, 1885) precum și fotografiile artiștilor noștri ce au cîntat cu celebra protagonistă, și au interpretat prima oară în românește opera „Linda de Chamounix" de Donizetti (8 mai 1885).

În paranteză, semnalăm: în biblioteca Muzeului se află manuscrisele originale sau fragmente din lucrările compozitorilor: Ioan Andrei Wachmann (opereta „Fata aerului", 1879), George Stephănescu (opereta feerie „Sînziana și Pepelea", 1881) și Eduard Caudella (opera comică „Hatmanul Baltag", 1884), ale căror premiere au avut loc în anii indicați.

Pe același panou, fotocopia unui grupaj de afișe (originalele și colecția anilor 1885—1900 precum și alte mărturii din acel timp, se păstrează în depozitul Muzeului), *indică premierele celor unsprezece opere și trei operete interpretate în românește de artiștii noștri numai în stagiunea inaugurală, 1885—1886, caz unic în istoria mondială a artei de operă*, sub direcția artistică și dirijorală a lui George Stephănescu.

https://biblioteca-digitala.ro

TEATRO alla SCALA

Giovedì 19 Gennaio 1899, alle ore 20,30 (8 1/2 precise)

PRIMA RAPPRESENTAZIONE

IRIS

Musica di PIETRO MASCAGNI

Afişul primei reprezentaţii a operei „Iris" de Mascagni, în creaţia Hariclei Darclée (19 Ianuarie 1899)

TEATRUL NATIONAL

OPERA ROMÂNĂ

VINERI, 3 NOEMBRE 1900

PENTRU A DOUA OARĂ!

PETRU RARES

EDUARD CAUDELLA

PERSONELE:

COR ŞI FIGURAŢIE:

Boieri, soldaţi, ţărani, ţărance, costumaţi

Afişul operei „Petru Rareş" de E. Caudella, cea mai importantă lucrare a compozitorului

În continuare, de sub cristalurile vitrinelor speciale şi panourilor, apar fotografiile originale sau fotocopii, afişe, programe şi trofee ce au aparţinut artiştilor din veacul trecut, ilustraţi prin creaţii de renume mondial în special pe scena *Teatrului Scala din Milano*: Soprana absolută *Elena Teodorini*, prima artistă română pe scena vestitei Opere încă din anul 1880 (costumul din opera Carmen şi bijuterii purtate în alte roluri). Soprana *Hariclea Darclée* (trofee de la Scala şi Opera Română, fotografii cu dedicaţii elogioase ce i-au fost oferite de marii compozitori ai secolului, drept omagii pentru realizările sale). Tenorul *Grigore D. Gabrielescu*, (coroanele de bronz aurit cu care apărea în rolul Radames din opera Aida şi diverse acte evocatoare a activităţii din ţară).

Alte vitrine orizontale şi panouri grupează fotografiile şi a altor artişti celebri: Baritonul *Dimitrie Popovici-Bayreuth*, românul ce a cîntat tot repertoriul wagnerian pe scena prestigiosului teatru din Bayreuth (o coroană de lauri-bronz, afişele originale de la Opera amintită, decoraţiile în miniatură, fotografii). Tenorul *Ioan Giovanni Dimitrescu* (o floretă veritabilă stil italian din sec. al XVI-lea cu mînerul şi garda înflorate în relief şi aurite, întrebuinţată în diferite roluri pe scena Operei Covent Garden din Londra). De asemenea, şi alţi artişti de valoare ce au activat în ţară şi peste hotare.

Vitrina verticală înfăţişează fotografia în rol şi costumul primului Mefisto (Faust 1886) cîntat în româneşte de basul Dimitrie Theodorescu; portretele de epocă ale sopranelor *Aurelia Chiţu*, apreciată protagonistă la Opera Scala şi pe alte scene mondiale şi *Zoe Niculescu-Aman* (*Zina de Nori*) colaboratoarea celebrului tenor italian Tamagno în concertul de la Ateneul Român (afişul original din 1897), şi alte documente din ţară şi străinătate.

A treia vitrină verticală se distinge prin exponate care ilustrează pe compozitorii români: Eduard Caudella, Tiberiu Brediceanu, Eduard Wachmann, Tudor Flondor, Theodor Fuchs, Alexis Catargi şi alţii, cu indicaţiile creaţiilor lor.

Ultimele două panouri cu vitrine orizontale din secţiunea I expun fotografii şi documente ale Societăţilor de Operă înfiinţate de artişti între anii 1902—1919, dintre care cea mai importantă a fost Societatea „Opera" (1919).

Am insistat asupra acestei perioade, ce se înscrie în istoria culturii româneşti cu aproape jumătate de secol de severă şi autentică artă muzical-teatrală, pentru a demonstra că arta de operă în România se bazează pe o ilustră tradiţie naţională, iar personalităţile care au creat-o şi reprezentat-o în toată lumea sînt fiii talentatului nostru popor.

Secţiunea a II-a se deschide cu o vitrină orizontală dedicată muzicianului multilateral *George Enescu* (1881—1955). Un stilou ce a aparţinut maestrului, prima medalie comemorativă a Ateneului Român, programe de concerte simfonice din timpul vieţii şi comemorative, ale premierelor operei „Oedip" şi al celui dintîi Festival Internaţional George Enescu — din anul 1958, sînt orînduite în jurul unei fotografii încadrate într-o coroană de lauri-argint şi o panglică cu tricolorul românesc.

Exponatele din vitrina următoare, verticală, subliniază data de 8 decembrie 1921 cînd Opera Română a devenit instituţie de stat independentă cu sediul în edificiul Teatrului Liric (construit în anul 1894 şi distrus de cutremurul din 1940). Fotografiile artiştilor, interpreţi ai operei de inaugurare —

https://biblioteca-digitala.ro

Lohengrin — dirijată de George Enescu, se asociază altor portrete de artişti contemporani protagonişti în aceeaşi operă.

În continuare, secţiunea a II-a revelează, prin exponate esenţiale, bogata activitate a Operei Române dintre anii 1921—1944. Directorii instituţiei, şefii de orchestre dintre care remarcăm pe compozitorii *Ionel Perlea* (1900—1970) dirijor de reputaţie mondială şi Alfred Alessandrescu; Constantin Silvestri, Egizio Massini şi profesor Jean Bobescu artişti ai poporului, alături de regizorii artistici: Constantin Pavel, S. Zaleschi şi profesorii Jean Rînzescu şi Panait V. Cottescu maeştri emeriţi ai artei, formează pleiada ce a îndrumat corpul artistic-interpretativ, unii dintre ei şi după anul 1944.

Soliştii, cu toţii talentaţi şi cu pregătire muzicală superioară la Conservatorul bucureştean, sau cu studii de perfecţionare în străinătate, se evidenţiază prin: sopranele Elena Drăgulinescu-Stinghe (vestită Lakmé în America de Nord şi în Franţa, de unde păstrăm bijuterii şi costume purtate în acest rol) şi Enrichetta Rodrigo-Atanasiu; tenorii Romulus Vrăbiescu şi Emil Marinescu; baritonul Jean Atanasiu, (Rigoletto de reputaţie europeană, prezentat în expoziţie şi prin costumul purtat în rol la Opera din Viena şi alte mărturii din turneele întreprinse în Italia şi Franţa); bașii Edgar Istratti, Sigismund Zaleschi, George Niculescu-Basu, precum şi alţi artişti.

O vitrină orizontală oferă vizitatorilor fotografiile originale, cu dedicaţii şi autografe, ale unor artişti celebri din străinătate, oaspeţi la Opera Română în perioada amintită.

Două vitrine speciale sînt dedicate baletului contemporan. Soliştii şi ansamblul, elemente tinere dar de mare valoare coregrafică şi dramatică, au fost ovaţionaţi în multe ţări europene şi în centre muzicale din Asia, Africa şi cele două Americi unde au întreprins turnee colective sau individuale. Astfel, artiştii emeriţi: Irinel Liciu, Ileana Iliescu, Alexa Mezincescu, Valentina Massini şi Gheorghe Cotovelea, Magdalena Popa, Amatto Checiulescu şi mulţi soliști apar în fotografii din cele mai valoroase apariţii scenice.

De asemenea şi baletului dinainte de anul 1944 îi este dedicat un panou pe care dansatorii şi maeştrii de balet, Maria Bălănescu, Anton Romanovski, Floria Capsali, Elena Penescu-Liciu, Mitiţă Dumitrescu, Oleg Danovschi şi alţi cunoscuţi reprezentanţi ai artei coregrafice, îl ilustrează prin documente din vremea lor sau prin realizări, în calitate de regizori coregrafi, din contemporaneitate.

Creaţia românească de operă şi balet din epoca respectivă este orînduită tot într-un panou vertical. Fotografii cu scene din opere de Tiberiu Brediceanu, Sabin V. Drăgoi, Alexandru Zirra, Ion Borgovan şi Tudor Flondor; din balete de Mihail Jora, Zeno Vancea, Paul Constantinescu şi Constantin C. Nottara, arată continuitatea şcolii genurilor.

În retrospectivă, o serie de vitrine speciale şi panouri oglindesc, prin fotografii şi alte piese muzeistice, imaginile unor personalităţi ovaţionate pe scena Teatrului Scala şi pe altele de mare prestigiu: *Lucia Bercescu-Turcano, Stella Roman, Maria Cebotari, Emilica Vera,* basul *Grigore Melnic* şi soprana în activitate *Virginia Zeani.*

În continuare, se remarcă şi alţi artişti de reputaţie europeană. Tenorii Traian Grozăvescu, Dimitre Onofrei şi profesor Constantin Stroescu; sopranele Nectara Flondor, Aca de Barbu şi Pia Igy-Deli. O vitrină specială este dedicată Operei Române din Cluj care şi-a sărbătorit Semicentenarul în anul 1969.

În Secţiunea a III-a, din punct de vedere compoziţional, interpretativ şi reprezentativ, genul liricodramatic din România de astăzi se oglindeşte, în vitrine şi pe panouri, printr-o înflorire deosebită ce atestă condiţiuni superioare de viaţă şi activitate acordate creatorilor şi protagoniştilor.

Pe panouri se remarcă scene din spectacole cu lucrări din toate şcolile naţionale de operă şi balet. Alături de unii compozitori geniali din alte ţări se reliefează şi compozitorii români: George Enescu, Gheorghe Dumitrescu, Cornel Trăilescu, Pascal Bentoiu şi alţii din perioada interbelică.

Trei vitrine verticale sînt dedicate artiştilor poporului şi artiştilor emeriţi: baritonii Petre Ştefănescu-Goangă şi Nicolae Herlea, soprana Arta Florescu şi mezzosoprana Zenaida Pally; dirijorii Constantin Bugeanu şi Anatol Chisadji, mezzosoprana Elena Cernei, sopranele Magda Ianculescu şi Teodora Lucaciu, tenorii Ionel Tudoran, Valentin Teodorian şi Cornel Stavru, baritonii Dan Iordăchescu, David Ohanesian şi alţi numeroşi interpreţi de valoare.

La fel, vitrinele orizontale atrag atenţia prin portretele originale ale tuturor artiştilor Operei Române care s-au remarcat pe scena bucureşteană şi pe multe de peste hotare, majoritatea deţinători de mari trofee de la concursurile internaţionale de canto din toate centrele muzicale europene unde au avut loc.

Ca şi în trecut, arta interpretativă românească şi-a perpetuat reprezentarea prin eficienta participare a unor artişti români în marile „spaţii lirice" ale lumii. Astfel: mezzosopranele *Elena Cernei* şi *Viorica Cortez,* baritonii *Nicolae Herlea* şi *Dan Iordăchescu,* precum şi tenorii *Ludovic Spiess* şi *Ion Buzea,* s-au bucurat de binemeritate aplauze în multe reprezentaţii pe scenele tuturor Operelor de reputaţie mondială.

De asemenea, arta românească de operă şi balet s-a impus peste hotare şi prin cele 33 de turnee colective întreprinse între anii 1960—1972. Pe panouri şi în cîteva vitrine sînt etalate o parte din documentele acestor manifestări ce au programat un bogat repertoriu pe principalele scene din majoritatea ţărilor europene şi pe alte continente. Din componenţa repertoriului clasic făceau parte şi lucrări de compozitorii români: George Enescu, Paul Constantinescu, Ion Dumitrescu, Mihail Jora, Cornel Trăilescu, Laurenţiu Profeta, Mircea Chiriac şi Zeno Vancea care au legitimat o evoluţie componistică pozitivă şi valabilă pentru posteritate.

https://biblioteca-digitala.ro

Aceasta este *Secțiunea a III-a* care începe cu vitrina verticală dedicată personalului artistic de conducere și coordonare al Operei și se termină cu panoul pe care apar fotografiile celor *opt Teatre de operă și balet ce activează permanent ca instituții de stat, dintre care șase întemeiate și construite după anul 1944*, și vitrina orizontală cu portretele a numeroși și binecunoscuți artiști oaspeți din diferite țări.

Un tablou în ulei, de dimensiuni mari, compoziția pictorului Dan I. Băjenaru, înfățișează pe celebrii artiști din secolul trecut în jurul profesorului lor, George Stephănescu care se ilustrează și printr-un bust monumental lucrat în bronz de sculptorul Lucian Murnu. În continuare, sînt expuse busturile în marmură ale artistelor Elena Teodorini, Hariclea Darclée și Florica Cristoforeanu, precum și bronzurile lui George Enescu și Dimitrie Popovici-Bayreuth, creații plastice mai vechi sau actuale realizate cu multă măiestrie.

Descrierea evoluției artei de operă din România, încadrată în spațiul și mobilierul redus al Muzeului, este numai un compendiu ce nu poate cuprinde problematica artistică ce a conturat-o creator și reprezentativ, nici totalitatea exponatelor și, cu atît mai puțin, varietatea celor peste treizeci mii de piese ce constituie fondul documentar al Muzeului; respectiv „arhiva artistică" a Operei — unică în țară — ca specialitate și organizare — ce poate oferi tuturor cercetătorilor informări corecte asupra fenomenului lirico-dramatic românesc din toate timpurile.

De la început, am știut că *Muzeul Operei Române nu poate fi comparat, din multe puncte de vedere, cu alte muzee*. În acest Muzeu vor trebui să reînvie personalități și evenimente din trecut și să trăiască alături de alte somități și acțiuni artistice contemporane.

Opiniilor noastre, bazate pe logica istoriei Operei Române și pe argumente de propagandă majoră a teatrului liric, deși acceptate — în principiu — de conducerea instituției din acea vreme, dacă nu li se asocia înțelegerea, concursul și persistența scriitorului Constantin Cîrjan, secretarul literar-muzical al Operei, apariția Muzeului ar mai fi întîrziat.

În sinteză finală, formularea textelor, selecționarea exponatelor și suita lor istorică pe următoarele etape: retrospective de apariție și dezvoltare; moderne, de înflorire și afirmare, a acordat Muzeului calificative de originalitate și emblemă științifică.

Considerația, însemnată în mai multe reviste muzical-teatrale din țară și străinătate*, ne-a fost împărtășită și de cea mai autorizată personalitate în materie de disciplină muzeistică, *Dr. Giampiero Tintori*, director al Muzeului teatral Scala din Milano și istoric de operă de reputație internațională ce ne-a vizitat în zilele de 22 și 23 octombrie 1969.

Afișul spectacolului „Oedip" de George Enescu, prezentat în turneu la Paris în 1963
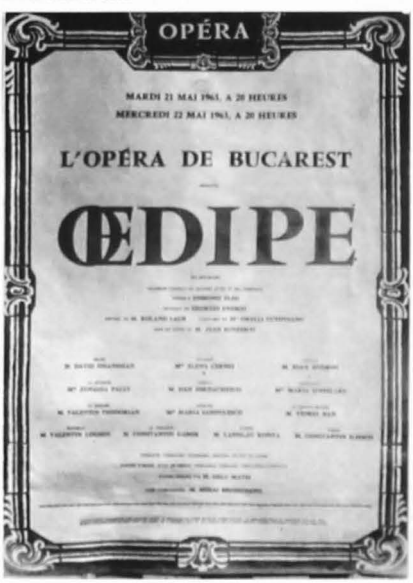
Inaugurarea Muzeului a avut loc în seara zilei de 16 decembrie 1964 în salonul de la etajul II din edificiul Operei Române (construit între anii 1953—1954), cu ocazia premierei operelor „Prometeu" de Doru Popovici și „Galileo Galilei" de Corneliu Cezar, tineri compozitori români.

Receptiv la noile valori interpretative și la succesele remarcabile ale artei românești de operă și balet pe care le ilustrează cu fidelitate și promptitudine, timp de opt stagiuni Muzeul a trăit în entuziasmul de la inaugurare.

De atunci și pînă la 1 august 1972, Expoziția a solicitat atenția a peste jumătate de milion de vizitatori.

Dar ceea ce considerăm important este că muzeul se înfățișează ca o carte deschisă mai ales pentru mulțimea de vizitatori din străinătate printre care și înalte personalități politice și culturale — invitate la spectacolele Operei — ce au prilejul să cunoască obiectiv tradiția artei noastre de operă și balet și pe artiștii din trecut și de astăzi, strălucitoare pleiade din epoci diferite dar cu toții animați, atunci și acum, să ilustreze o ramură de performanță a culturii românești.

---

* „Muzica", București — martie 1965; „Opera", Londra — septembrie 1964; „Die Bühne", Viena — iulie 1966; „Sovietskaia Muzika", Moscova — februarie 1968; „Opern Welt", Hanovra (R.F.G.) — octombrie 1968.

https://biblioteca-digitala.ro